

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 40 K, na $\frac{1}{4}$ strani 20 K, na $\frac{1}{8}$ strani 10 K in na $\frac{1}{16}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir

Št. 3. V Ljubljani, 16. februarja 1908. Leto XXV.

Obseg: Poskusno gnojenje pri ozimni pšenici. — Snaga pri molži in ravnanje z namolženim mlekom. — Kako se pravilno ravna z vinsko posodo. — Trtna vrsta »delavare«. — Razumnik uči sosede kemije. — Vprašanja in odgovori. — Kaj delajo naše podružnice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Poskusno gnojenje pri ozimni pšenici.

Kmetijska šola na Grmu je napravila lani z umetnimi gnojili več poskusov tudi pri pšenici. Zanimiv je poskus, ki ga je napravila deloma samo s Tomasovo žlindro, deloma pa skupaj s Tomasovo žlindro, kalijevo soljo in čilskim solitrom, torej z vsemi tistimi gnojili, ki imajo v sebi najvažnejše redilne snovi.

Poskus s Tomasovo žlindro, ki ga kaže podoba 23., se je prav dobro obnesel. Pšenica je bila veliko lepše rasti in je dala tudi bogatejše pridelke. Pri tem poskusu se je vzelo za 1 ha 600 kg Tomasove žlindre, ki se je raztrosila in zavlekla v zgodnji pomladi. Pripomniti pa je, da je bila pšenica sejana po pesi, ki se ji je leto prej prav dobro pognojilo s hlevskim gnojem. Uspeh gnojenja je bil, kakor rečeno, prav ugoden, kajti

pridelalo se je na tem prostoru 20 $\frac{1}{2}$ metr. stotov pšenice in 43 met. stotov slame, dočim se je na nepognojenem delu pridelalo 17 met. stotov zrnja in 37 met. stotov slame. S Tomasovo žlindro se je potemtakem doseglo 3 $\frac{1}{2}$ met. stotov več pšenice in 6 met. stotov več slame. Če računamo 100 kg pšenice v tem slučaju samo 20 K (sedaj je pa 23 do 24 K) in 100 kg slame po 3 K, potem znaša vrednost večjega pridelka 88 K, in ker znašajo stroški gnojenja 42 K (namreč 600 kg Tom. žlindre po 7 K), se kaže 46 K kosmatega prebitka.

Podoba 23.

kajti pridelalo se je v tem slučaju še več pšenice in slame, toda natančnejši račun kaže, da je bilo to gnojenje nekoliko manj uspešno, ker se ni tako dobro izplačalo. Za 1 ha se je vzelo v tem slučaju 600 kg To-

Drugi poskus s Tomasovo žlindro, kalijevo soljo in čilskim solitrom kaže pod. 24. Ta poskus se je še bolje obnesel,

masove žlindre, 200 kg kalijeve soli in 100 kg čilskega solitra. Pridelalo se je pa 22½ met. stotov pšenice in 47 metr. stotov slame. V primeri s pridelkom na nepognojenem delu se je dobilo tukaj 5½ metr. stotov več zrnja in 10 metr. stotov več slame. Večja vrednost pomnoženega pridelka znaša torej pri zrnju ($5\frac{1}{2} \times 20$ K) **110 K** in pri slami (10×3 K) **30 K** ali skupaj **140 K**.

Stroški gnojenja so pa znašali na 1 ha, in sicer:

600 kg Tomasove žlindre po 7 K . . . 42 K

200 kg kalijeve soli po 13½ K . . . 27 K

100 kg čilskega solitra po 34 K . . . 34 K

Skupaj 103 K

Če primerjamo te stroške z večjo vrednostjo pridelka, ki znaša 140 K, se pokaže kosmatega prebitka **37 K**. Tudi ta dobiček je lep in kaže ugodne uspehe umetnega gnojenja.

Da je pa prebitek pri tej polni gnojitvi za 9 K manjši kakor pri prvem poskusu, kjer se je doseglo 46 K prebitka, moramo pripisati temu dejstvu, da je bilo v zemlji še dosti dušika od prejšnjega gnojenja, kakor tudi dejstvu, da je dušik dragoceno gnojilo, ki ga v naših razmerah veliko bolj kaže dobivati doma s skrbnim ravnanjem s hlevskim gnojem in z gnojnico, kakor pa kupovati iz tujih dežel. R.

Snaga pri molži in ravnanje z namolzenim mlekom.

Vsa nesnaga, ki prihaja v mleko, dela mleko manj vredno ali celo neporabno. Iz tega vzroka bodi prva skrb za snago v hlevu, pri molži in pri ravnanju z mlekom. To velja za tistega, ki mleko sam razpečava, posebno pa še za tistega, ki daje mleko v združeno mlekarstvo.

Najboljši mlekar v združni mlekarni ne more čudežev delati, če mu prinašajo združniki nesnažno ali vsled nesnage pokvarjeno mleko.

Molzna živina bodi vedno snažna! Ščeti in čohalnika ni hraniti; najbolj se pa živina snažna obdrži v pravilno urejenem hlevu in se v takem hlevu prihrani veliko dela in stelje.

Kjer s stropa in s sten v hlevu visi zaprašena pajčevina, tam se precej ve, koliko je ura bila. V takih hlevih so osebe ki molžejo, navadno ravno tako nesnažne in so vidna znamenja vladajoče nesnage. Obleko imajo prašno in zamazano, ki se na gotovih mestih sveti nesnage davno minulih časov. Žepna ruta se jim zdi popolnoma nepotrebna, zato pa mleko tudi kaj ve o usekovanju!

Pred molžo je snažna vimena s suho cunjjo dobro zbrisati, onesnažena pa zmiti, zbrisati in osušiti. Mokrega vimena ni molsti! Voda za zmivanje vimen bodi le

mlačna, ne pa gorka, ker so po gorki vodi vimena občutljiva, vsled česar laže obole.

Kdor molze, bodi ženskega ali moškega spola, naj si pred molžo dobro umije roke in dosuhega zbrise. Prav in dobro molsti more le krepak človek, zato imajo v vseh deželah z razvitim mlekarstvom za molžo nastavljene večinoma le moške osebe, ker so ženske vobče preslabotne. Pri nas na Slovenskem, razen v Bohinju in na Tolminskem, molžejo le ženske, in to je poleg nepravilne molže eden glavnih vzrokov, da naše krave dajejo razmeroma tako malo mleka.

Žehtar bodi do skrajnosti snažen, po vsaki molži skrbno očiščen. Lesenih žehtarov pri najboljši volji ni mogoče popolnoma snažnih ohraniti, ker se razkrojeni deli mleka in druga nesnaga v les zaje. Iz tega vzroka imajo pločevinasti žehtari vsekako prednost.

Če krava ne da veliko mleka, pa žehtara ne izpraznijo in gredo z njim k drugi kravi. Napolnjen žehtar se izpraznjuje v posodo, ki kje v hlevu stoji. Mleko silno rado vsrkava pline v hlevu in vanj pridejo razni trosi, ki so pričetek kvarjenja mleka. Mleku, ki dolgo stoji v hlevu, se to precej pozna, in presno maslo in sir iz takega mleka nista nikdar dobra, zato sproti vun iz hleva z namolzenim mlekom vsake krave posebej!

V gorkem mleku izpod krave se razni trosi gliv najbolj in najhitreje razvijajo, zato je namolzeno mleko takoj nesti iz hleva in ga zunaj kje hitro shladiti.

Kdor ima veliko mleka, temu se splača kupiti mlečni hladilnik, kjer se s pomočjo mrzle vode mleko hitro ohladi na 5 — 7° C.

Kdor ne more kupiti mlečnega hladilnika, ta naj namolzeno mleko zbira v posodi, ki je postavljena za-

naj hleva, in v njej bodi mrzla hladilna voda, ki jo je dobro večkrat izmenjati. Še bolje je postavljati posodo z namolzenim mlekom v mrzlo tekočo vodo.

Do porabe naj bo mleko hranjeno v zračnih, hladnih in snažnih shrambah, kjer ne more dobiti kakšnega duha ali celo kužnih snovi.

Hlev in mlečne shrambe je vsaj vsako leto dvakrat pobeliti, kajti apneni belež je izborna sredstvo za pokončevanje gliv, ki se drže sten in stropa.

Pravico imamo zahtevati boljše cene za mlečne zdelke, toda dolžni smo za dobro ceno prodajati pridelke in zdelke, ki se jim nič ne more očitati. Če ni vse tako, kakor bi moralo biti, smo deloma še sami vzrok, in marsičemu, kar se očita našim mlečnim zdelkom, je vzrok premajhna snaga, zato nam bodi geslo: Podlaga umnemu mlekarstvu je vsestranska snaga v hlevu, pri molži in pri ravnanju z mlekom.

Podoba 24.

Kako se pravilno ravna z vinsko posodo.

Piše B. Skalický, c. kr. vinarski nadzornik v Rudolfovem.

I. Nova posoda

(Dalje.)

Hrastov les ima v sebi fine luknjice, ki vina sicer ne prepuščajo, pač pa prepuščajo zrak, da more v sod. Vsled tega vino tudi nekako diha, namreč jemlje kisik iz zraka vase in z njegovo pomočjo se vino pretvarja, se čisti, zori, se vedno bolj stara itd. Skozi te luknjice seveda tudi vino izhlapeva. Zgoraj omenjeni lak luknjice ne zapira toliko, da bi vino ne moglo zavreti, kar bi bilo posebno za mlado vino napačno.

Vinski trgovci pa, ki razpošiljajo navadno že čista, zrela vina in ki jim je ležeče na tem, da se po lesenih luknjicah vino med potom preveč ne usuši, pobarvajo sode zunaj s kako oljnato barvo, ki luknjice zapre in vsled tega brani zraku pristop, torej tudi zorenje vina in — njim neprijetno — izhlapevanje. Take sode, ki se rabijo le za razpošiljanje, oziroma prevažanje vina, imenuje vinski trgovec prevozno posodo. Taka posoda se torej lahko prebarva, ne pa posoda, kjer naj vino leži in zori (kletna posoda). Keroljnata barva diši in bi utegnilo vino ta duh nase potegniti, potem pa, ker je tako posodo, ki se ji zamašijo luknjice lesa zunaj, vseeno treba oviniti, se dandanes prevozna posoda pripravlja s parafinom, in sicer se z njim zamaše luknjice znotraj sode, tako da nove posode tudi oviniti ni treba. Parafin namreč brani, da se vino ne more v les zalesti in da ne more iz njega izlužiti snovi, ki bi mu okus kvarile. Parafin je bela, prozorna, vosku podobna tvarina, ki je, kadar se segreje, tekoča kakor voda, kadar se pa ohladi, trda ko kost. Za kletarstvo je pa zaraditega velikega pomena, ker je nobena snov v vinu: ne alkohol, ne kislina, niti kaj drugega ne topi, niti na njej ne rasejo glivice. Vsled tega s parafinom pripravljena posoda tudi ne scika in ne splesni, kar je za vinskega trgovca neprecenljive vrednosti, ker posodo navadno dobiva od svojih odjemalcev cikasto ali plesnivo nazaj in ima z njo veliko dela, preden jo zopet napravi sposobno za daljše pošiljanje vina. Sod je torej tak, kakor da bi bil znotraj s steklom oblit. Parafin se v svrhu impregniranja vinske posode takole rabi. Sod mora biti znotraj popolnoma suh, a še potem, če bi se s segretim parafinom oblit, nekako tako, kakor oblivajo v pivovarnah sode s smolo, bi ne šel v les in bi se na površju lesa prijel, pa kmalu zopet odluščil. Zato je treba sod znotraj močno segreti, da se parafin vpije v les. V to svrhu se močno razgreje na ta način, da se pri vehi vanj piha zrak s pomočjo svetilke, ki jo obrtniki rabijo za spajanje (lotanje). Take sve-

tilke se dobivajo pri tvrdki A. Christanell v Bolcanu na Tirolskem.

Kadar je les znotraj sode zelo vroč, se čep zamaši in skozi veho se vanj vlije nekaj poprej v kaki lončeni ali emajlirani posodi na ognju raztopljenega parafina, sod se tudi pri vehi hitro zamaši in se sedaj valja semtertja, da les povsodi pride s parafinom v dotiko. Ko se je to zgodilo, se še redek parafin, ki preostaja, zlije nazaj v posodo. Kadar se sod ohladi, se s čisto, mrzlo vodo opere, in čeprav je bil nov in ne ovinjen, se vanj lahko dene vsako vino, ne da bi kaj izpremenilo svoj okus. Na ta način en spreten delavec lahko priredi 50 do 60 hl posode na dan. Navadno se rabi na 1 hl $\frac{1}{2}$ kg parafina, ki stane na debelo v kemijskih tvornicah 44 h.

Parafin se rabi v kletarstvu tudi tam, kjer se hoče preprečiti dotika kake škodljive snovi z vinom. Tako se na pr. pogostoma dogaja, da vino sčrni vsled tega, ker pride pri vratcih z zarjavelim vijakom v dotiko. Da se to prepreči, se vijak poprej zalije s parafinom.

Kadar se sod zakuhava, se vanj navadno vžge tudi znamenje in število, ki je ima sod v zaznamku posestnika. Podobi 25. in 26. kažeta tako pripravo (vžigalni pečat).

Potem se tudi navadno da cementirati, kar je v vinski trgovini postavno zaukazano. To velja seveda le o sodih, kjer se vino prodaja. Sodov, ki vino v njih leži in zori, ni treba dati cementirati; toda ker je vendarle potrebno, da se ve, koliko ta ali oni sod drži že zaradi pretakanja (presnemanja) vina, se lahko doma zmeri, in sicer najbolje z Matevičevim mero ali z vizirom za sode, ki se dobiva pri tvrdki A. Vacano na Dunaju.

Pri manjši posodi se tudi približno zve za vsebino, če se prazen sod zvaga, potem se pa napolni z vodo in se zopet zvaga. Kolikor kil vode je šlo noter, toliko litrov približno drži.

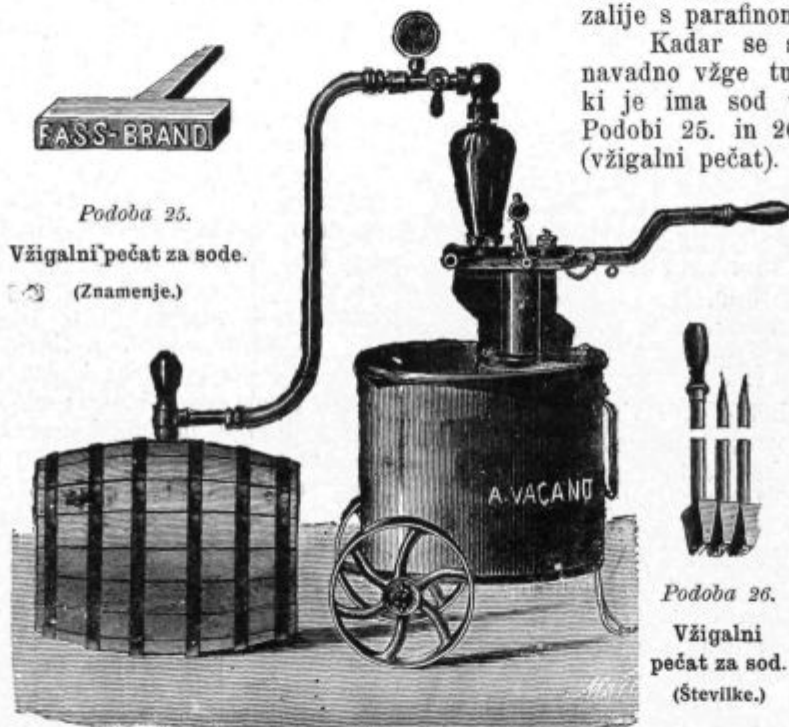
Vinskim trgovcem je tudi na tem ležeče, da zvedo, ali je sod za pošiljanje (prevažanje) zadosti močan.

Če se sod izpari, je že to zadosti dobra skušnja, če to prestane, kajti pri slabo napravljenem sodu pri pritisku dveh atmosfér, ki se z njim sopar spušča v sod, že dno vun zleti. Zato se pri tem delu tudi ne sme stati blizu sode, zlasti ne pred dnom.

Sicer pa imajo večji vinski trgovci tudi posebne pumpe, da z njimi pumpajo v sod vodo pod gotovim pritiskom (navadno 2 atm.) da se prepričajo, ali je sod zanesljiv (glej podobo 27.).

Če se ovinjena posoda ne rabi takoj, se povezne na veho in se na zračnem prostoru pusti kaka dva do tri dni, da se posuši, ter se potem zažvepla, o čemer bom pa govoril v drugem poglavju.

(Dalje prihodnjič.)

Podoba 27. Pumpa za preskušanje trdnosti vinskih sodov.

Podoba 25. Vžigalni pečat za sode. (Znamenje.)

Podoba 26. Vžigalni pečat za sod. (Številke.)

Trtna vrsta „delavare“.

(Obenem odgovor na mnogoštevilna vprašanja).

V Družinski pratiki za leto 1908. se nahaja bombastičen inserat tvrdke Gabrijel Nagy v Nagy-Kagya na Ogrskem, ki priporoča vinogradnikom, da naj sadijo trtno vrsto delavare. Med drugim pravi inserat, da te vrste ni treba žveplati, ne škropiti, da ji ne škoduje nobena bolezen, da ne pozebe, da je ni treba cepiti, ker je trtna uš ne uniči, da je zelo rodovitna, tako da donaša povprek po 35 hl vina na oral. Dalje pravi, da je zelo zgodnja, da dozori tudi v najmrzlejših krajih itd.

Ker mi ta ameriška trtna vrsta ni bila znana, sem poiskal v znani Goetejevi ampelografiji njen popis, ki pravi naslednje: Delavare je rdeča vrsta po Millardetu križanka vrst vitis labrusca, vinifera in aestivalis, ki so jo prvič našli na vrtu nekega Švicarja v Novem Jerseju (New Jersey) v Ameriki. Trta ima bolj šibko rast, zahteva dobro, globoko, rahlo, peščeno zemljo in močno gnojitev.

V pravi legi in zemlji lahko prenaša hudo zimo in je jako rodovitna, tako da jo štejejo v nekaterih krajih Amerike med najbolj rodovitne vrste. Proti peronospori in drugim boleznim je nekoliko občutljiva, tudi se na njej nahaja veliko trtnih uši, ne da bi jo uničile ali preprečile njeno rodovitnost. Trtni les zori dobro, je trd, ima pa debel svrž.

Grozd je srednje velikosti, navadno 12 cm dolg, gost in razdeljen, pecelj kratek (2 cm), jagode srednje velikosti ($13\frac{1}{2}$ mm v premeru), okrogle, jasno rožnate, jako sočne, osvežujočega, sladkega in jako finega okusa po jagodah. Lupinica na jagodah je tenka. Grozdje zori nekoliko pozneje kakor španjol in ni porabna samo kot namizna, ampak tudi kot vinska vrsta.

Vrsto delavare smatrajo v Ameriki za eno najboljših namiznih vrst, ki ima le to napako, da povsodi ne uspeva. Rase počasi, zahteva kratko rez in jo je saditi bolj redko kakor evropske vrste. O njenih nasadih v velikem manjka izkušenj. Vrsta ima tudi dve pavrsti belo (white) in črno (black) delavare.

Toliko pravi ampelograf sloveči H. Goethe. K temu pristavim: Kakor vidimo iz popisa, spada trta delavare med ameriške naravnost rodeče vrste in je torej v bližnjem sorodu z vrstami otelo, noah, huntington, izabela itd. Vse te vrste dajejo slabše vino kakor naše domače, zlasti vsled tega, ker ima njih grozdje okus, ki ga Američani imenujejo foks. Nekteri sicer pravijo, da ta okus spominja na maline, jagode itd., — drugi pa pravijo, da vino „diši po stenicah“. Saj vsakdo ve, kakšen okus ima izabela.

Glede boleznih vidimo, da g. Nagy ne govori resnice in glede trtne uši pravi Goethe, da jih ima ta trta sicer veliko na sebi, da ji pa ne škodujejo. To je treba vzeti s previdnostjo na znanje, kajti tudi o drugih, n. pr. o izabeli, se je trdilo, da trtno uš prenašajo; danes pa vsakdo ve, da to ni res. Treba bi jo bilo torej cepiti, in to si bo gotovo vsakdo dobro premislil ali naj namesto naših izkušenih, dobrih domačih vrst cepi ameriško vrsto, ki daje smrdljivo vino.

Nadalje je tudi njena rast baje šibka in je sorta glede zemlje precej izbirična. Kar se pa njene rodovitnosti tiče, ta vendar tako ne mika. Gosp. Nagy pravi, da daje 35 hl na oralu; jaz pa poznam posestnika blizu Št. Jerneja na Dolenjskem, ki ima v svojem 1 oral velikem vinogradu same dobre domače sorte, pa je pridelal lani blizu 100 veder vina, torej skoraj še enkrat toliko kot gosp. Nagy s svojo delavare.

To so vzroki, ki me silijo, da vinogradnikom ne morem priporočati, da bi sadili to sorto, zlasti ker sem prepričan, da bi se stem, če že nič drugega, vsaj kakovost našega vina poslabšala. Tudi enkrat za vselej izjavljam, da takih sort v državnih trtnicah ne sadimo in ne pomnožujemo, ker smo glede naravnost rodečih ameriških sort že zdavnaj na jasnem, namreč, da spadajo te sorte le še v zgodovino prvih začetkov našega novega, umnega vinogradništva.

B. Skalický,

c. kr. vinarški nadzornik v Rudolfovem.

Razumnik uči sosede kemije.

II. Kaj je snov, njeno izpreminjanje, razkrajanje in spajanje.

V nedeljo popoldne je bil prvi kmetijski sestanek kmetijske podružnice v Novi vasi, kjer je Razumnik pričel poučevati sosede o kemiji.

Šolska soba je bila polna poslušalcev.

S primernim nagovorom Razumnik razloži povod in namen tega in prihodnjih sestankov ter poziva navzoče, naj vselej takoj vprašajo, če komu kaka reč ali beseda ne bo jasna.

Razumnik opominja: „Tudi mi kmetje se moramo privaditi pravilnim in rednim razpravam. Vselej naj le eden vpraša ali govori, in tisti, ki hoče to storiti, naj lepo vstane in naj stem pokaže, da hoče vprašati ali govoriti. Le vedno lepo po vrsti! Če se bo križem izpraševalo in govorilo, ne pridemo nikamor.“

Kopitar vstane, in Razumnik ga vpraša, kaj želi.

„Če otrok prične hoditi v šolo ve, da se bo učil brati, pisati ali računati; on že pri vstopu v šolo ve, kaj je branje, pisanje in računanje, zato bi bilo tudi za nas prav, ki smo se prišli učiti kemije, če bi vedeli kaj je pravzaprav kemija.“

„Ni težko z nekaterimi besedami povedati, kaj je kemija,“ odgovori Razumnik, „pa taka razlaga bi Vam ne koristila mnogo; bržkone bi bila v pričetku za vse nerazumljiva. Veliko bolje bo, če vas z raznimi prikaznimi, ki se okoli nas vrše, počasi napeljem, da pridete samodsebe do spoznanja, kaj je kemija. Tudi z gospodom nadučiteljem sva na to mislila in o tem premišljevala in sva slednjič prišla do zaključka, da naj sicer koj v pričetku povem, kaj je kemija, a to le zategadelj, da dobi pouk nekako lice.“

„Kaj je kemija,“ nadaljuje Razumnik, „je skoraj v vsaki kemijski poučni knjigi drugače povedano. Gospod nadučitelj je v svojih knjigah in v knjigah v šolski knjižnici našel različne razlage, ravnotako jaz v svojih knjigah; pravzaprav pa vsaka razlaga isto pomeni, le z drugačnimi besedami je povedana. Gospod nadučitelj je nekaj teh razlag napisal, zato ga prosim, da bi jih prebral.“

Nadučitelj Kremen vzame listek v roke, ter glasno, jasno in počasi prične govoriti, oziroma brati:

„V Štuparjevi knjigi, ki je bil danesteden o njej razgovor, je pojem ‚kemija‘ takole razložen: Izpremembe, ki telesa tako izpreminjajo, da trajno dobe nova svojstva, so kemijske izpremembe, in nauk o takih izpremembah je kemija.“

V drugih knjigah sva našla z gospodom županom Razumnikom tele razlage:

Kemija se peča z izpremembami snovi, iz katerih so telesa na svetu sestavljena; ona

uči spoznavati prvine, ki delajo te snovi, in istotako spojine, ki so iz njih snovi sestavljene.

Kemija je znanost, ki uči spoznavati razne snovi teles in izpremembe, ki so jim te snovi podvržene.

Kemija je nauk o vseh naravnih in umetnih snoveh, ki tvorijo telesa.

Kemija je nauk o spremembi snovi, ki so iz njih telesa.

Kemija je znanost o lastnostih in o izpremembah snovi, ki tvorijo telesa.

Kemija je znanost o izpremembah snovi, ki so iz njih telesa; ona uči, iz katerih snovi so telesa, kako se te snovi razkrajajo, ločijo in zopet spajajo.

Kemija je znanost onih prikazni, ki bistveno izpreminjajo snovi, na katerih se vrše take izpreminjevalne prikazni.

„Torej, dragi sosedje in gostje,“ prične Razumnik, „slišali ste, kaj je kemija. Jaz pa dobro vem, kakor sem že poprej omenil, da Vam s tako razlago ni veliko pomagano; kmalu boste prišli v teku mojega pouka do spoznanja, kaj je pravzaprav kemija, in tako spoznanje bo več vredno, kakor na pamet znati to ali ono razlago, ki jo je gospod nadučitelj prebral. Razlage se sicer različno glase, v bistvu povedo pa enoinisto. — No, Gašpar, ti si vstal in bi torej rad nekaj vedel. Kar vun z besedo!“

„Pazljivo sem poslušal gospoda nadučitelja,“ pravi stari Gašpar, „pa kakor je Razumnik omenil, tako je res tudi z menoj; jaz sedaj vendar še ne vem, kaj je kemija. Zanašam se, da pridem s pričetim ponkom počasi do pravega spoznanja. Nekaj bi pa venderle rad vprašal.“

„Le nič bojazni; kar vprašaj!“ ga spodbuja Razumnik.

„Torej, reč je tale. Gospod nadučitelj se je dolgo šolal, tudi ti, Razumnik, si imel srečo, da si dovolj v šolo hodil, z nekterimi drugimi je ravno tako, a mi stari, ki ne znamo brati, in tisti, ki so starejši in se ne ukvarjajo z branjem, ne znamo v govoru besedi tako lepo postavljati in kar naravnost povem, četudi me je malo sram, da ne le nisem razumel nadučiteljevih razlag, tudi nekterih besed nisem razumel in ne vem, kaj pomenijo. Zelo mi ustrežes, Razumnik, in gotovo večini izmed nas, ki smo tukaj zbrani, če poveš kaj pomeni beseda ‚snov‘ in kaj pomeni ‚snov se izpreminja, se razkrajja, se loči ter se spaja.‘ To bi predvsem rad vedel.“

„Oče Gašpar,“ poprime besedo nadučitelj, „kar nič se ne sramujte! Še ljudje, ki so veliko v šolo hodili, tega ne vedo vselej. Jaz, ki sem učitelj, imam v tem najboljše izkušnje. Navaden človek rabi za svoje pogovore le nekaj sto besed; tisti, ki bere knjige, jih mora že več razumeti, izšolan človek pozna več tisoč besed in seveda tudi njih pomen, in učenjaki morajo poznati na desettisoče besed. Pojdite v glavno mesto in recite: Presno maslo se dela v pinji iz smetane. Še polovica gosposkih ljudi, ki menijo, da veliko znajo, ne bodo vedeli, kaj je ‚pinja‘. Vi kmetje poznate veliko besed, ki jih v mestih ne poznajo; seveda je tudi nasprotno. To sem hotel povedati v tolažbo očetu Gašparju, in gospod župan Razumnik naj mi ne zameri, če sem vmes posegel, in ga prosim, naj odgovori očetu Gašparju.“

„Dobro je povedal gospod nadučitelj,“ prične Razumnik, „kajti tudi jaz se Gašparjevemu vprašanju

ne čudim. Celo hvaležen sem za to vprašanje, ker mi daje priliko govoriti o predmetu, ki se ga bomo v kemijskem pouku vedno dotikali.“

„Ozrimo se okoli sebe! Pred menoj je miza, Vi sedite v šolskih klopih, v sobo vodijo vrata, v sobi vidimo okna, kjer so šipe v okvirjih, in če sedaj vprašam iz česa je narejena miza, klop, vrata ali okvir okna, odgovoril bo vsak: iz lesa. Les je snov, ki so iz nje narejena omenjena telesa. Beseda ‚snov‘ se v vedi rabi za tiste različne reči, ki so iz njih telesa narejena. Šipe v oknih so iz stekla, torej je snov šip steklo. Tu v žepu imam ključ od svoje miznice. Ti, mladi Dolničarjev, povej, iz česa je narejen tale ključ?“

„Iz železa,“ se odreže Dolničarjev sin, ki je silno ponosen, da je smel z očetom med odrasle može h kmetijskemu sestanku.

„Tako je,“ pritrdi Razumnik, „železo je torej snov, ki je iz nje ključ. Tukaj v žepni denarnici imam vinarje, deset- in dvajsetvinarske novce in tu vidite cekin za 10 kron. Vinarji so narejeni iz bakra, deset- in dvajsetvinarski novci iz niklja in cekin je iz zlata. Baker je torej snov, ki iz nje delajo vinarje. Nikelj, srebro in zlato so pa snovi, ki se iz njih delajo drugi novci. Po stenah vise table; te so popirnate. Popir je tudi snov. Vsako telo obstoji iz ene ali več reči, in te reči imenujemo v kemiji snovi. Žepna ura obstoji na pr. iz srebrne škatljice; na eni strani je srebrn pokrov, na drugi steklena šipa, ki pokriva kazalnik, kjer se vrte jekleni kazalci, in znotraj v uri je medeno (mesengasto) in jekleno kolesje z jekleno zmetjo. Torej je ura narejena iz srebra, stekla, jekla, medenine itd., in vse te reči so snovi. Kamor pogledate, obdajajo vas razna telesa, ki so iz raznih snovi.“

„Vidiš, Razumnik,“ se oglasi Gašpar, „sedaj vem, kaj hočeš z besedo snov. Saj je to samo beseda za znane reči, le da se bolj učeno sliši. Če mi med seboj govorimo, pač drugače, bolj po domače povemo.“

„Vem,“ nadaljuje Razumnik, „a pri pouku raznih ved in znanosti se rabijo besede in izrazi, ki kar na kratko označujejo kako reč, namesto da bi se rabilo mnogo besed. Vsaka znanost ima svoje posebne izraze in besede, ki jih je poznati, če se z njo pečamo, in to velja tudi za kemijo. Snov je beseda ki jo v kemiji rabimo za razne reči, ki so iz njih telesa narejena ali sestavljena; zato naj vsak ve, kaj ta beseda pomeni.“

„Na Gašparjevo vprašanje pa moram še naprej odgovoriti. Če na pr. jeseni izgubimo na njivi ali na travniku železno iglo od voza in jo spomladi najdemo, ne bo več svetla in čista, ampak bo zarjavela. Z železom se je nekaj zgodilo, zarjavelo je; snov, v tem slučaju železo, se je izpremenila. Rja je vse kaj drugega kakor železo in je nova snov iz železa in iz druge snovi, o čemer bomo še govorili. Snov se je izpremenila v drugačno. Če vzamemo nov vinarski novc, ki je blesteč kakor zlato, in ga pustimo nekaj tednov na zraku, kmalu izgubi svoj lesk, potemni in porjavi. Pravimo, da se je bakrena snov na površju novca izpremenila v drugo. novo. To je tudi kemijsko izpreminjanje ali presnavljanje.“

„Vzemimo drug zgled,“ nadaljuje Razumnik. „Na njivi podorjemo gnoj, ki je sestavljen iz cele vrste raznih reči ali, kakor po kemijsko pravimo, iz raznih snovi. Čez leto dni navadno ne bomo našli več v zemlji reči, ki bi bile gnoju podobne, nič slame, listja ali sploh stelje; gnoj se je v prst izpremenil, je sprstnel, pravimo, da se je gnoj razkrojil. Izpreminjanje snovi in njih presnavljanje v druge imenujemo razkrajjanje snovi.“

„V grozdnem moštu je sladkor ali, kakor Vi pravite, cukar. Če mošt kipi in se izpreminja s pomočjo kvasnih gliv v vino, se cukar razkrajja v alkohol in ogljikovo kislino. Mošt je čimdalje manj slahek, zato pa bolj vpijančljiv, se peni in iz njega uhaja ogljikova kislina, ki more sod raznesti, če je zabit. Sladkor, ki je snov v moštu, se razkrajja v nove snovi: alkohol in ogljikovo kislino.“

„Spominjajmo se zopet igle, ki je ležala čez zimo na prostem in je zarjavela. Ta izprememba se je zvršila, ker se je del zračne snovi zvezal z železom in je naredil novo snov, ki se imenuje rja in je popolnoma drugačna kakor železo samo zase. Nekatere snovi imajo lastnost, da se med seboj združujejo, se vežejo in tako delajo nove snovi, ki imajo drugačne lastnosti kakor snovi, ki so se iz njih naredile. Namesto vezati ali združevati rabimo v kemiji besedo spajati. Zapomnite si torej: snovi se med seboj spajajo.“

Mislil, da ste me razumeli,“ nadaljuje Razumnik. „Vsa telesa na svetu so iz različnih snovi, te snovi se v gotovih okoliščinah izpreminjajo, se razkrajajo, delajo drugačne snovi in se spajajo. Sedaj menda veste, kaj v kemiji imenujemo snov, izpreminjanje, razkrajjanje in spajanje.“

Ko je Bog dokončal stvarjenje sveta, je uredil vso prirodo po neizpremenljivih zakonih, ki so jim vsa telesa podvržena. Nobena ustvarjena snov na svetu se ne izgubi. Snovi se pač izpreminjajo; ob raznih prikaznih se vsled razkrajjanja in spajanja delajo vedno nova živa ali mrtva telesa. Snov ostane in se v naravi nikdar ne izgubi, pač se pa neprestano izpreminja; delajo se nova telesa ter razpadajo, se razkrajajo ali odmrjejo in na njih mesto stopajo nova mrtva ali živa telesa z istimi ali z drugimi lastnostmi. Kdor zna prirodo opazovati, ta spozna, da je na svetu neprestano prihajanje in odhajanje.“

Razumnik zaključil današnji kmetijski sestanek z besedami: „Bodi dovolj za danes, med tednom pa razmišljajte o vsem, kar smo danes govorili, opazujte, kar se okoli vas godi, skušajte spoznavati božje zakone, ki so postavljeni vsem živim in mrtvim telesom na svetu. — Kdor hoče vedeti, kaj je pisano v kaki knjigi, mora znati brati, in branje sloni na poznanju črk, ki se vežejo v zloge in besede, te pa v stavke, ki misli razodevajo. Iz nekterih črk je sestavljenih na stotisoče besed le v enem jeziku, vsi jeziki na svetu pa imajo na milijone besed, kjer se ponavljajo vedno eni in isti glasovi ali črke. Enako je s prirodo, ki nas obdaja. Tudi ta je sestavljena iz nekterih snovi, ki tvorijo telesa, a teh je na milijone, ki se pa med seboj razlikujejo po oblikah in lastnostih. — Danes teden pa na svidenje!“

V misli zatopljeni se so razšli udeležniki prvega sestanka, ki so sicer slišali le navadne reči, ki pa doslej o njih niso nikdar razmišljali.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 48. Ali se izplača na večjem posestvu bencinov motor, ki bi gonil mlatilnico, slamoreznico in mlin, in koliko konjskih sil bi moral imeti tak motor? Ali je res da bencinovi motorji ne veljajo veliko? (J. S. v P.)

Odgovor: Bencinovi motorji so vsekako porabni kot gonilna sila za razne, zlasti kmetijske stroje, se od dne do dne spopolnjujejo in se jih bo kmetovalcem težko ogniti zbog velikega pomanjkanja delavcev in zbog visokih mezd.

Seveda ima bencinov motor svoje muhe in smo o tem že pisali v odgovoru na 317. vprašanje v lanskem letniku „Kmetovalca“. Če naj tak motor ugaja, bodi predvsem dovolj močno narejen, t. j. sestavni deli naj bodo tako močni, da se ne zlomijo takoj, če se mora kaj popravljati. Pri motorju bodi tudi vedno človek, ki zna z njim ravnati in ga pravilno oskrbovati. Pri nakupu bencinovega motorja ni gledati na najnižjo ceno ter je bolje kupiti nekoliko močnejši stroj, ki je tudi težji. Koliko močan motor potrebujete Vi, mi ne moremo vedeti, ker ne vemo, kakšno gonilno silo Vaši stroji potrebujejo, ozirom mlin. Naše mnenje je to: Če se kupi dober in dovolj močan bencinov motor, ki ga oskrbuje izurjen in pameten človek, potem se v kmetijstvu vsekako prav dobro izplačuje. Semintja pa gotovo nastanejo kake sitnosti, ki se jih ni ogniti, saj noben stroj ni popoln in še z vodo ali živino kot gonilno silo nastanejo večkrat kake nepravilnosti.

Vprašanje 49. Napravil sem 3 polovnjake petijota, ker nameravam vse vino prodati. Petijot obdržim za dom. Ali imam po novem vinskem zakonu pravico napraviti toliko petijota in kako se mi je ravnati, da me ne zadene kazen? (S. K. v P.)

Odgovor: Po novem vinskem zakonu je dovoljeno napravljati vsakemu petijot za dom in ni v zakonu glede množine nikake določbe, zato morete biti glede nje brez skrbi. Na posodah, kjer se petijot hrani, mora biti napis, ki izključuje vsak dvom, kaj je v njih. Ta napis se lahko naredi s kredom. Napravo petijota je naznaniti pristojnemu županstvu vsako leto do konca januarja.

Vprašanje 50. Ali velja vinski zakon samo za vinorodne pokrajine, ali tudi za druge in ali morajo imeti gostilničarji v vseh krajih obešene določbe vinskega zakona v svojih obrtnih prostorih? (J. S. v D.)

Odgovor: Vinski zakon velja za vse pokrajine v Avstriji tostran Litve, zato morajo imeti tudi gostilničarji v nevinnorodnih pokrajinah v svojih prostorih, kjer vino točijo (v krčmi) ali oskrbujejo (v hramih), vidno obešene ponatisnjene določbe vinskega zakona.

Vprašanje 51. Moja živina je v hlevu postala lišajasta. Prosim Vas navodila, kako je lišaj pri govedi zdraviti? (A. K. v St. V.)

Odgovor: Predvsem bi Vam svetovali po živinozdravniku dognati, če ima živina res lišaj in ne kako drugo kožno bolezen. Lišaj povzroča pršica, ki rije v koži. Zdravljenje lišaja obstoji v tem da se te pršice, ki včasih žive precej globoko v koži, zatro, zato jim je težko do živga priti. Lišajasta mesta je dobro z zelenim milom natreti in potem milo več ur na koži pustiti. To se n. pr. lahko naredi popoldne proti večeru, in drugi dan se z milom natrta koža z gorko vodo in s krtačo dobro spere ter se vse garje odpravijo. Sprana koža se posuši in na lišajasta mesta se dobro vtire zmes iz 1 dela kreozota v 25 delih olja. Tudi bencin (1 del na 5 — 10 delov) z vodo dobro zmešan je dober, a pri porabi bencina mora človek biti pozoren, da ne pride kdo z lučjo ali z gorečo smotko blizu, ker je bencin raznesljiv. V trdovratnih slučajih je to delo ponoviti. Če imate živinozdravnika kolikšak blizu, Vam priporočamo, da ga pokličete, da vam da navodilo, kako je lišaj zdraviti.

Vprašanje 52. Posekal sem nekaj smrekovega gozda ter bi ga sedaj rad zasadil z jelkami. Ker že nekatere poganjajo, zato vprašam, ali bi jelke rasle in kje bi dobil sadike? (I. F. v G. V.)

Odgovor: Če jelke sameodsebe rasejo, je to znamenje, da bodo uspevale, če jih sadite. Sicer je pa v gozdu enako kakor na njivi. Druga rastlina vedno raje na istem mestu rase, kakor poprej sajena ali poprej sejana. Jelka zlasti uspeva na vlažnem, globokem in rahlem svetu, dočim suhe in solčne lege niso zanjo, ter zahteva se posebno v mladosti

dovolj sence. Sadike se dobivajo pri c. kr. gozdnem nadzorništvu v Ljubljani, a se kmalu za nje zglasite, ker spomladi dobivajo sila veliko naročil.

Vprašanje 53. Kako bi bilo kravi odpraviti razvado, da ne bo sama sebe sesala? (A. V. v O.)

Odgovor: Ta razvada se kravi more le s silo odpraviti. Ali je kravo tako privezati, da ne more z gobcem do vimena, kar pa ni vselej mogoče, ali pa se ji dene okoli vratu kakih 20 cm širok obod starega rešeta, in sicer na tak način, da ne more skloniti vratu in ne doseči vimena. Namesto takega obroča se tudi priporoča kravi dejati okoli vratu 20 — 25 cm dolge palice, ki so na obeh koncih nabrane na žici in se kakor ovrtnik obesijo okoli vratu. Obroč kakor palice ne puste kravi vratu skloniti, vsled česar ne more do vimena.

Vprašanje 54. Imel sem od svaka, ki je šel v Ameriko, več reči hranjenih, med drugim tudi slamoreznico, in sicer s privoljenjem, da jo smem rabiti. Pred poldrugim letom mi je gospodarsko poslopje pogorelo in tudi slamoreznica. Ostanke sem prodal nekemu železninarju in sem sedaj skupiček za te ostanke dal lastniku slamoreznice, ki je domu prišel. On je ta skupiček vzel, zahteva pa od mene tudi vso vrednost slamoreznice; zato vprašam, če sem odgovoren za škodo po požaru pri shranjeni slamoreznici? (M. Š. v K.)

Odgovor: Požar je nesrečen slučaj in škoda vsled takega slučaja zadene le tistega, čigar je dotična reč. Slamoreznica ni bila Vaša, temveč Vašega svaka, zato škoda njega zadene, in Vi niste dolžni drugega vrniti kakor ono, kar ste iz požara rešili.

Vprašanje 55. Kupil sem nekaj novih sodov, ki sem jih izparil z vrelo vodo. Čez dober teden je dobilo vino v teh sodih trpek okus in bolj temno barvo. Kako naj z vinom ravnam, da dobi prejšnji okus in barvo? (J. M. v B.)

Odgovor: Sodi so bili pač premalo izluženi in ovinjeni, zato se je vino navzelo trpkega okusa in barve od lesa. Vino hitro pretočite v drugo ovinjeno posodo ter ga čistite z želatino. Želatina vzame trpkost in barvo iz vina, in če prvo čiščenje ne bo zadoščalo, pa ga očistite drugič. Tekoča želatina ali v vinu namočena in tekoča želatina se dobro z vinom pomeša, in ko se vsede na dno, se vino zopet pretoči v drugo, dobro posodo. Želatine je vzeti na hl dobrih 10 g.

Vprašanje 56. Ali bi priporočali gnojiti s Tomasovo žlindro in s pepelom na travniku, in sicer, da bi pepel nadomestil kajnit ali kalijevo sol? Koliko pepela je vzeti na 100 kg žlindre? (J. M. v L.)

Odgovor: Pepel ima v sebi okoli 2% fosforove kisline in 6—10% kalija. Čim trši je les, tem več ima kalija v sebi. Pepel iglastega drevja ima 6%, listnatega drevja do 10% kalija v sebi. Pepel je torej v prvi vrsti kalijevo gnojilo in se more prav dobro rabiti namesto kajnita ali kalijeve soli ter pred porabo mešati s Tomasovo žlindro. Z ozirom na dobroto pepela je vzeti na 100 kg Tomasove žlindre 300—500 kg pepela.

Vprašanje 57. Napravil sem nov cementni most, kjer sem imel prej na istem mestu 24 let most iz hrastovega lesa. Naprave novega mostu nisem naznanil županstvu, zato se mi je naložila denarna globa. Ali je naprava novega mostu zgradba, ki jo je županstvu naznaniti, oziroma, ali sem dolžan plačati globo? (M. P. v M.)

Odgovor: Če ste naredili nov most, ste bili vsekako zavezani izposlovati stavbeno dovoljenje po § 1. stavbenega reda za Kranjsko, in če ste izposlovanje tega dovoljenja opustili, Vas je bilo županstvo upravičeno kaznovati. Da je most že prej stal, to zadeve nič ne izpremeni, saj je celo za popravila, ki se tičejo trdnosti ali varnosti, prej izposlovati stavbeno dovoljenje.

Vprašanje 58. Lansko leto sem pod ozimni ječmen sejal lucerno, pa je nisem zavlekel. Lucerna je le tam dobro vzkalila in se zarasla, koder je bil ječmen gost. Ali bi kazalo sedaj po praznih prostorih lucerno posejati in jo z brano zavleči? (A. K. v P.)

Odgovor: Da niste lucerninega semena zavlekli, je bilo napačno, a mlade rastlinice so poginile, koder niso imele dovolj varstva, dokaz, da je lucerna le to dobro uspela, koder je bil ječmen dovolj gost in jo je varoval. Če sedaj prazne prostore z lucerno posejete, se bo zarasla, če bo vreme ugodno; če bo pa mraz ali suša, bodo pa nežne rastline zopet poginile, če ne bodo imele varstva kake druge rastline. Iz tega vzroka se detelja, zlasti lucerna, vedno seje pod kako žito. Prazne prostore morete torej zasejati z lucerno le na dobro srečo.

Vprašanje 59. Koliko kg domače detelje se seje na oral? (A. K. v P.)

Odgovor: Semena domače detelje se potrebuje na dobro obdelani in sveži njivi 9 do 10 kg, na suhi zemlji v neprikladni legi pa 20 kg na oral, torej se povprečno računa 15 kg na oral.

Vprašanje 60. Čez sosedov travnik sem vozil 40 let nemoteno, potem sem pa 8 let prenehal, in ko sem lansko leto zopet hotel peljati, mi je sosed prepovedal. Ali sem izgubil pravico do vožnje po sosedovem svetu in kaj mi je početi? (M. Š. v K.)

Odgovor: Če ste 40 let vozili brez dovoljenja in nemoteno čez sosedov svet, potem ste priposestovali pravico do vožnje, četudi ste 8 let prenehali z vožnjo, in sicer ne vsled prepovedi sosedove, kateri bi se bili pokorili. Če Vam je sosed šele lansko leto prepovedal vožnjo, stem še niste izgubili pravice. Če sosed prepoveduje nadaljnjo vožnjo, Vam je nastopiti pravdno pot v varstvo svojih pravic; povemo Vam pa naprej, da bo izpeljava pravde težka in da boste morali doprinesiti vse dokaze. Morda Vam bolj kaže izposlovati pot za silo.

Vprašanje 61. Po mojem gozdu ima sosed pravico vlačiti drevje iz svojega zraven ležečega gozda. Lansko leto sem naredil skoz svoj gozd vozno pot, in sosed je začel po njej voziti. Ali ima sosed pravico voziti drevje po tem potu, ko ima zastarano pravico drevje le skoz moj gozd vlačiti; ali to pomeni razširjenje služnostne pravice, ali je služnost vlačanja drevja močnejša ali slabša kakor služnost do nove poti? (F. H. v V.)

Odgovor: Nova pot skozi Vaš gozd je popolnoma nova naprava, zato nima sosed pravice po njej voziti, ker bi to ne pomenilo razširjene služnostne pravice, temveč prisvajanje popolnoma nove pravice, ki je pa nima in je v enem letu tudi ni mogel priposestovati. Vaš sosed sme skoz Vaš gozd drevje vlačiti po doslej običajnem načinu, vsako drugačno ravnanje je pa neupravičeno, in če svojo pravico prestopi, morete sodnijsko proti njemu postopati in boste pravdo nedvomno dobili.

Vprašanje 62. Ali je dovoljeno belo blede vino barvati z žganim sladkorjem, in če ne, s kakšnim drugim vinom naj ga barvam in kje ga dobim? (M. K. v I.)

Odgovor: Glasom § 3. novega vinskega zakona je izrecno dovoljeno vino s karamelom, t. j. s praženim sladkorjem barvati. Karamel ali pražen sladkor je tisto, kar Vi imenujete žgan sladkor.

Vprašanje 63. V lepi legi imam pašnik z ilovnato zemljo, kjer pa rase malovredna trava ter polno praproti in drugega plevela. Ker bi tamkaj rad imel dober pašnik in mi hlevskega gnoja primanjkuje, zato vprašam, če mi kaže pašnik pognojiti z umetnimi gnojili, s katerimi in kje jih dobim? (F. S. v S.)

Odgovor: Da pašnik ni dovolj vreden, bo menda vzrok slaba zemlja, bodisi da je težka ilovnata, ali da ni posebno

rodovitna. Če rase praprot, je to znak, da zemlji ne primanjkuje kalija, torej Vam ni treba gnojiti s kalijevimi umetnimi gnojili. Vsekako bo zemlja potrebovala fosforove kisline in dušika. Prvo morete dati s Tomasovo žlindro, in sicer na ha 500 - 600 kg, ki jo dobite pri trdki „Merkur“ v Celju, dušik pa v obliki čilskega solitra ali gnojnice. Čilskega solitra ni rabiti na pašniku; je predrag in se ne izplača. Svetujemo Vam torej precej sedaj pognojiti pašnik s Tomasovo žlindro in z gnojnico. Zemljo je tudi prezračevati, zato pašnik vsako pomlad ostro prebranjate. Morda naredite najprej na manjšem prostoru poskušnjo z nasvetovanjem gnojenjem, in če se sponese, potem pognojite na ta način ves pašnik.

Vprašanje 64. Kako naj ravnam z vinom, ki sem ga pretočil in sedaj kipi, da uhaja skoz veho? Vino je nekoliko megleno, drugače pa pravega okusa. (I. V. v Č.)

Odgovor: Če vino po pretočenju kipi, ni nič čudnega; vzrok je še nepokipel sladkor in precejšnja toplota v kleti, ki dopušča kipenje. Vsled pretakanja so kvasne glive ožilele in zato se je kipenje vzbudilo. Pustite vino, naj mirno kipi, in ko bo pomladansko kipenje prenehalo, pa ga zopet pretočite. Da je vino nekoliko megleno, se ni čuditi, ker je pri pretakanju prišlo v dotiko z zrakom in so se gotove, poprej raztopljene snovi oborile ter so vzrok, da je vino motno. Ko vino popolnoma pokipi, se tudi učisti; če pa ne, ga je seveda umetno čistiti.

Vprašanje 65. Slamnato streho nameravam zamenjati s streho iz cementne opeke, zato vprašam, če je cementna opeka trpežna, če je mraz ne razžene, kako se pod njo hrani blago in ali je vsak pesek dober za izdelovanje te opeke? (Fr. J. v St. V.)

Odgovor: Razlika med razno cementno opeko je zelo velika in njena trpežnost je odvisna od pravilnega izdelovanja in od dobrih snovi. Vobče se pripisuje cementni opeki krajša trpežnost kakor navadni dobri strešni opeki. Hud mraz cementni opeki, zlasti nekaj let stari, več škoduje kakor opeki iz ilovice. Za izdelovanje je vzeti najboljši portlandski cement in je opeko tako zgodaj narediti, da se do zime prav gotovo dobro osuši. Cement za opeko bedi obležan, t. j. vsaj tri mesece star, ne sme imeti v sebi tujih primesi (pepela, ilovice, žlindre itd.), drugače se napihuje in je opeka iz njega slaba ter na mrazu malo časa drži. Za mešanje je tisti pesek najboljši, ki je najčistejši. Klaja pod streho iz cementne opeke se tako ohrani kakor pod streho iz navadne opeke, iz škrlja ali iz eternita.

Vprašanje 66. Imam sicer drugače zdravo kokoš, ki pa semtertja glavo k tlom drži in nazaj stopa. Ali je taka zaklana kokoš užitna in ravno tako njena jajca? (F. R. v G.)

Odgovor: Kokoš bo vsekako imela kako bolezen v možganih, zaradi tega je pa brez pomisleka užitna in ravno tako njena jajca.

Vprašanje 67. Narediti mislim javno tehtnico, ki je pri nas zelo potrebna, zato vprašam, če je izposlovati v to svrhu posebno dovoljenje in če ga vsak dobi? (A. G. v D.)

Odgovor: Za napravo javne tehtnice morate dobiti dovoljenje od politične oblasti (okrajnega glavarstva), in tisti, ki bo tehtnico oskrboval, mora narediti izpit usposobljenosti. Izpit se naredi pri c. kr. merosodnem nadzorniku, in sicer na mestu njegovega uradnega bivališča. Izpit obsega znanje o utežih in o ravnanju s predpisanimi tehtnicami in merami.

Vprašanje 68. Krava, ki je prvič storila, molze na 6 saskov. Ali naj kravo molzem na vseh saskih, ali naj zadnja dva rajši opustim? (H. D. v L.)

Odgovor: Čestokrat se dogaja, da ima krava več saskov. Ti so navadno gluhi, včasih pa izcejuje mleku podobno tekočino, ki je pa taka, da je ni vredno molsti, zato je bolje take seske pri miru pustiti. Pripeti se pa tudi, da taki seski

dajejo dobro mleko, in sicer v precejšnji množini. V tem slučaju je kravo na vse seske molsti, ker se stem mlečna žleza bolj draži in krava več mleka daje. Taki seski so vedno znak izredno dobre mlečnosti.

Vprašanje 69. Ali ima občina res pravico pobirati pristojbino od skupička pri nadrobni razprodaji posestev na javni dražbi? (J. Ž. v K.)

Odgovor: Glasom § 31. zakona z dne 28. avgusta l. 1883., zadevajočega način, kako je občinam oskrbovati uboge, je pri navedenju zakonitih dohodkov občinskega ubožnega zaklada določeno v 3. točki naslednje: „Eden odstotek izkupila vseh prostovoljnih prodaj.“ — Iz tega sledi, da ima občina pravico 1% od skupička od nadrobne razprodaje zemljišč na javni dražbi zahtevati za svoj ubožni sklad.

Vprašanje 70. Kako zatrem čemeriko, ki rase precej obilno na moji drugače lepi in dobri senožeti? (A. Č. na V.)

Odgovor: Čemerika uspeva zlasti na osojnih in apnenih tleh. Poleg pravilnega obdelovanja travnika je edino sredstvo proti njej to, če se pridno s korenino iz tal izrezuje.

Kaj delajo naše podružnice.

Čč. načelnštva podružnic prosimo, naj bodo tako prijazna ter naj nam pošiljajo kratka poročila o svojem delovanju; saj bo to njim v čast, tovarišicam pa v spodbudo.

Podružnica v Cerkljah na Gorenjskem.

Naša podružnica je priredila 8. in 9. januarja kmetijski poučen tečaj, ki se je kaj povoljno obnesel. Zadeva se je sprožila na sestanku 10. novembra in podružnični občni zbor je 15. decembra l. l. sklenil v to svrhu vse potrebno storiti. Tečaj je bil prvotno določen na tri dni, a g. predavatelj, ki je imel govoriti tretji dan o sadjarstvu, je odpovedal ter je obljubil, da pride enkrat pozneje, ko bo mogoče zunaj tudi praktično razkazovati. Prvi dan je poučeval g. ravnatelj Pirc, ki je govoril o najvažnejših pojmi kmetijske kemije, o redilnih snoveh, o gnoju in gnojenju ter popoldne o živinoreji. Predavatelj je znal vse tako pojudno in podomače povedati, da so ga vsi razumeli in je gotovo težko najti govornika, ki bi znal to snov preprostim ljudem na tako razumljiv način raztolmačiti, kakor g. ravnatelj Pirc.

Drugi dan, v četrtek, je govoril g. živinozdravnik Ribnikar o živinskih boleznih, posebno o rdečici, o živinskem zavarovanju itd.

Udeležencev, poslušalcev je bilo prvi dan 50, drugi dan pa 74 iz vseh vasi cerkljanske in velesovske občine, ki spadajo pod kmetijsko podružnico v Cerkljah. Poslušalci so bili sami gospodarji, ki so se za govore prav zelo zanimali.

Uspeh tečaja se je pokazal v tem, da je kmetijski družbi pristopilo nekaj novih udov ter je podružnica takoj naročila vagon umetnih gnojil, sedaj za zimsko porabo. Umetni gnoj v svoji režiji je podružnica sedaj prvič naročila, kar pa bo zverševala odslej redno. Opozarjamo že sedaj ude, da umetni gnoj za ajdo pravočasno naročajo pri podružnici, ker zadnje dneve tudi kmetijska družba ne more ugoditi takoj vsem naročilom. Prav bi bilo, če bi podružnica skupno naročala tudi preše, močna krmila, klajno apno, živinsko sol, semena, detelje in trave itd. Na to bo resno misliti, ker prihajajo pritožbe, da se dobiva včasih sicer slabo, nekaljivo blago, kar je pa pri blagu kmetijske družbe izključeno, ker je seme preskušeno glede kaljivosti.

Podružnica na Dobravi pri Kropi.

V nedeljo, 26. januarja je priredila podružnica c. kr. kmetijske družbe na Dobravi pri Kropi enodneven kmetijski poučen tečaj. Dopoldne je predaval družbeni živinozdravnik gospod Ad. Ribnikar o zdravstvu živine, o pomoči pri

porodih, o prvi pomoči pri nekterih živinskih boleznih ter je praktično razkazoval, kako je ravnati pri nekterih boleznih živine, če je nevarnost in ni živinozdravnika blizu. Popoldne je predaval družbeni ravnatelj g. Pirc o gnoju in gnojenju, o važnosti pravilno urejenih blevov, zlasti z ozirom na zdravje živine in dobavo gnojnice, kot posebno važnega in cenega gnoja. Predavatelj je vpeljal kot uvod v svoj pouk nekaj najvažnejših točk o agrarni politiki ter je navzoče vnel za skupno delovanje v prid kmetijskemu stanu. Pouk se je vršil v šoli, ki je bila dopoldne in popoldne polna poslušalcev. Popoldne je posetil pouk tudi državni poslanec za radovljiški okraj in ud glavnega odbora c. kr. kmetijske držbe gospod Josip Pogačnik.

Kmetijska podružnica za Tuhinjsko dolino.

Na zadnjem občnem zboru kmetijske podružnice za Tuhinjsko dolino dne 26. prosinca t. l. se je sešla tretjina udov na zborovanje. Zborovanje se je vršilo v zgornjetuhinjski šoli.

Podružnični načelnik Engelman je predložil račune iz preteklega leta (1907) ter jih je dal pregedati. Izdatkov je bilo 209 K 12 vin., dohodkov 216 K 44 vin., torej preostanka 7 K 32 vin., ki se zapiše v dohodke letošnjega leta. Ud g. T. Žavbi iz Zg. Tuhinja je predlagal, naj bi se napravilo jeseni v tukajšnji dolini premovanje govedi, in sicer bikov, telic in krav. Predlog je bil sprejet pod pogojem, če bo možno doseči potrebne denarne podpore. Ker se čuti, da se nekteri udje naše podružnice posebno zavzemajo za napredek drevesnice, je načelnik Engelman predlagal, naj bi prišli udje kak dan v mesecu marcu na podružnični vrt, kjer hočemo skupno cepiti, obrezovati in prekopavati. Dan izbere načelnik ter obvesti vse ude. K cepljenju ima vsak, bodisi ud ali nend, prost pristop. Imeli smo še različna posvetovanja in razgovore, nato se je napravila noč in zborovanje se je zaključilo.

Družbene vesti.

* **Podružnicam in udom, ki naročajo pri družbi gospodarske potrebščine,** bodi vnovič naznanjeno, da se ta oddaja vrši izključno le proti takojšnjemu gotovemu plačilu. Posamezniki naj denar naprej pošljejo, ali pa se jim blago po povzetju dostavi. Podružnice, ki za svoje ude razne gospodarske potrebščine skupno naroče, naj jih udom oddajajo le proti takojšnjemu plačilu ter naj skupiček zanje nemudoma pošljejo družbi. Izjeme glede plačevanja se morajo dovoliti le v slučajih, ki so utemeljeni. Glede plačevanja v poznejšem času ali na obroke se je v vsakem slučaju posebej z družbo domeniti.

* **Mlekarsko šolo,** ki bo trajala pet mesecev, otvori kmetijska družba 1. aprila t. l. namesto doslej običajnih dva- do trimesečnih mlekarskih tečajev, in sicer v zadrugi mlekarni na Vrhniki. Razglas o otvoritvi šole in o sprejemanju učencev je med uradnimi vestmi tega lista.

* **Za cepljenje zoper rdečico** so priglasile podružnice lepo število prasičev. Ostale kraje opozarjamo, da se oglase kar najprej mogoče, če hočejo, da se tudi pri njih cepi. Treba je namreč že v kratkem vedeti, približno koliko bo treba cepiva za naše kraje. Lansko leto so trpeli škodo oni, ki so se za cepljenje prepozno oglašili, ker po tvornicah niso mogli toliko cepiva izdelati, kakor se ga je potrebovalo. Letos se bo cepljenje v vsej državi še veliko bolj udomačilo, zato moramo na vsak način cepivo že zelo zgodaj naročiti, če ga hočemo pravočasno dobiti. — Podružnicam, ki so se oglašile za cepljenje, pošljemo posebne zglasnice za cepljenje. Izpolniti jim je treba one oddelke, kjer se vpisuje zaporedno število prasičev; ime in bivališče posestnika; hišno štev.; število svinj, ki naj se cepijo, ter starost, teža in nosečnost posameznih cepljencev. Drugih rubrik naj podružnice

ne izpolnjujejo! Ostanejo naj prazne za živinozdravnika, ki naj mu zglasnica služi za kažipot pri cepljenju. — Omenjamo tudi, da bomo cepili navadno le v občinah, kjer je bilo že dosedaj opaziti rdečico pri svinjah, in pa v krajih, kjer ni svinjske kuge. — Cepljenje se bo vršilo od meseca aprila naprej. Dan cepljenja bomo posameznim podružnicam pravočasno sporočili.

* **Ljubljansko okolico** posebno opozarjamo, da je prevzel vodstvo živinske bolnice v Ljubljani (Poljanska cesta št. 63) diplomirani živinozdravnik Adolf Ribnikar, kjer ga je dobiti ob delavnikih od 9 — 11 dopoldne. Sicer stanuje na Rimski cesti št. 7.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

	16 %	17 %	18 %
Tomasovo žlindro,	po 6 K 50 h	6 K 80 h	7 K 10 h
z vrečo vred.	100 kg		

Rudninski superfosfat po 8 K 100 kg vrečo vred.

Kajnit po 5 K 80 h 100 kg.

Kalijevo sol po 12 K 60 h 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnojil travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40 % kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12—13 % kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 3 K 90 h.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg z vrečo vred.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

* **Močna krmila,** in sicer lanene in sezamove tropine, bo imela družba odslej vedno v zalogi ter oddaja lanene po 19 K, sezamove pa po 18 K 100 kg z vrečami vred. Tropine se oddajajo le v vrečah po 50 kg.

* **Klajno apno** oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljke na zunanje se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmu, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štopami za živino.

* **Simodolske bike,** kupljene na račun državne podpore, bo družba oddajala v drugi polovici meseca marca t. l. Opozarjamo na razglas, ki se tiče te oddaje, med uradnimi vestmi te številke.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Mlekarsko šolo

(petmesečen tečaj)

otvori c. kr. kmetijska družba kranjska
s pomočjo državne in deželne podpore in vsled pripomoči
mlekarske zadruge na Vrhniki

dne 1. aprila t. l.

na VRHNIKI.

Pouk na šoli bo trajal od 1. aprila do konca avgusta t. l.

Šola bo teoretično-praktična ter se bo poleg spoznavanja, preiskovanja in ravnanja z mlekom poučevalo o izdelovanju presnega masla in sira. Nadalje se bo vršil tudi pouk o mlekarski kemiji in bakteriologiji ter se bo poučevalo o oskrbovanju in krmiljenju molzne živine, o kužnih boleznih, o mlekarskem knjigovodstvu in računstvu ter o mlekarskem zadrugištvu.

Pri praktičnem pouku se bo oziralo na vse načine ravnanja z mlekom in poleg tega tudi na oskrbovanje mlekarških strojev in tudi **parnih kotlov**.

V mlekarško šolo, kjer bo pouk brezplačen, se sprejme 12 učencev, ki bodo imeli brezplačno stanovanje. Za hrano bo moral vsak udeleženec sam skrbeti. Nekaterim nepremičnim kranjskim učencem bo mogoče dati podpore iz državnega, oziroma deželnega prispevka. Sprejemajo se tudi učenci, ki si sami poskrbe za hrano in stanovanje.

Prošnje za sprejem je poslati

do 15. marca t. l.

na podpisani odbor. Prošnjam je priložiti spričalo o ljudskošolski izobrazbi in zdravniška spričala o popolnem zdravju. Prednost za sprejem imajo tisti, ki so že v kaki mlekaršni delali, oziroma tisti, ki jih pošljejo učiti mlekarške zadruge.

Po končanem pouku v šoli se morajo učenci podvreči izpitu ter dobe o njem spričalo, ki jih usposobi za voditelje mlekarov.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, 15. februarja 1908.

V a b i l o

k shodu podružnice c. kr. kmet. družbe na Premu, ki bo v nedeljo, 23. februarja t. l. popoldne po cerkvenem opravilu v prostorih gostilne pri „Klobučarju“.

Na shodu bo razgovor o ustanovitvi zavarovalnega društva za goved, o cepljenju prasičev proti rdečici in razni kmetijski navesti in razgovori.

Na shod pride ravnatelj c. kr. kmetijske družbe g. Gustav Pirc iz Ljubljane.

Ivan Baša, podružnični načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice na Dovjem dne 23. februarja t. l. ob eni popoldne v hiši podr. načelnika.

S P O R E D :

1. Pregled računskega sklepa za l. 1907.
2. Volitev novega odbora.
3. Raznoterosti.

Opomnja. Če bi ob določeni uri ne došlo dosti udov, bo pol ure kasneje zborovanje brez ozira na število navzočih družabnikov.

Podružnica c. kr. kmet. družbe Kranjske na Dovjem.
Smolej, načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmet. podružnice v Cerkljah pri Krškem v nedeljo, dne 23. febr. 1908 ob treh pop. v šolskem poslopju.

S P O R E D :

1. Poročilo o delovanju podružnice.
2. Pogovor o osnovanju vzajemnega društva za zavarovanje govedi.
3. Volitev načelnika in odbornikov za prihodnjo triletno dobo.
4. Raznoterosti.

Opomnja. Če ob zgoraj navedenem času ne pride zadosti udov, se bo vršil pol ure pozneje drug občni zbor, ne glede na število navzočih udov.

Kmetijska podružnica v Cerkljah pri Krškem,
dne 4. februarja 1908.

Iv. Drašler, načelnik.

Poziv podružnicam glede cepljenja prasičev proti rdečici.

Kužna bolezen rdečica pri prasičih se je silno razširila in povzroča našim gospodarjem ogromno škodo. V preteklem letu so bile na Kranjskem občine, kjer je po več sto prasičev poginilo za to kugo.

Edino zanesljivo sredstvo proti kužni bolezni rdečici pri prasičih je cepljenje živali z varnostnim cepivom.

Podpisani glavni odbor je v svoji seji dne 28. decembra p. l. sklenil to cepljenje uvesti in organizirati.

Cepljenje bo za sedaj izvrševal družbeni živinozdravnik. Strošek za vsakega prasiča bo prav majhen, in sicer tem manjši, kolikor več prasičev bodo v enem kraju dali cepiti.

S cepljenjem prasičev se bo pričelo že prihodnjo pomlad, in da bo mogoče vse potrebno pravočasno ukreniti in pripraviti, se podružnice pozivajo, da **nemudoma** naznanijo, če želijo za svoj okoliš poskrbeti za varnostno cepljenje proti rdečici pri prasičih in koliko prasičev bo pri bližino treba cepiti.

Tudi občinska predstojništva in posamezniki, ki se brigajo za blagor kmetovalcev, se morejo obrniti z enako željo na podpisani glavni odbor, vendar v slučaju obilnih prigrasov pridejo najprej na vrsto podružnice, oziroma družbeni udje.

Priglasje je poslati na podpisani odbor, ki daje vsa tozadevna pojasnila.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani.

Razglas.

o oddaji čistokrvnih plemenskih bikov simodolske pasme (rumenobeke lisaste z belo glavo), kupljenih z državno podporo.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kupi meseca marca s podporo, ki jo je c. kr. kmetijsko ministrstvo dovolilo za pospeševanje govedoreje, nekaj bikov simodolske pasme.

Te bike bo odbor oddajal na podlagi došliih prošenj, in sicer z ozirom na potrebo čistokrvnih plemenjakov v dotičnih krajih.

Prošnje je vložiti do

x. marca t. l.

pri glavnem odboru c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani.

Vsak prosilec za bika mora v prošnji naznaniti, oziroma zavezati se:

1. da je pripravljen bika sprejeti ob pravem času na oni postaji, ki bo določena, in sicer tistega bika, ki ga določi odbor
2. da plača ob sprejemu bika polovico tistih stroškov, ki jih je podpisani odbor imel zanj pri nakupu, in
3. da podpiše zavezno pismo, da se zaveže imeti prejetega bika dve leti za pleme in, če ga iz ktereakoli nezadostnega vzroka z dovoljenjem podpisanega odbora proda, povrniti po 20 K za vsak mesec, kar ga pred časom odda.

Živinorejec, ki bo imel prejetega bika čez dve leti za pleme, in sicer najmanj štiri mesece dalje, dobo 40 K in za vsak nadaljnji mesec po 0 K nagrade.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.
V Ljubljani, 31. januarja 1908.

Listnica uredništva.

T. W. v V. Glede porabe razdeljenega pašnika je mero-dajna razsodba deželne vlade, oziroma agrarne komisije, in po tej se Vam je ravnati.

J. S. v P. Šotna stelja, ki se rabi za stratificiranje trt, se dobiva v tvornici, ki je na ljubljanskem barju, a naročiti jo je pri tvrdki »Laibacher Torfmüllindustrie-Aktiengesellschaft in Wien I. Oppolzgasse 4. Cena za 100 kg je okoli 2 K 20 h.

N. D. v Z. Eternit je patentiran in ga pač izdeluje cementna tvornica na Dovjem na Gorenjskem, če se pa nanjo obrnete, Vam bo sporočila, kdo je zastopnik za Trst, ker tvornica sama ne razprodaja nadrobno eternitovih ploščic.

I. G. v T. Županstvo je vsled posebnega zakona zavezano prevzeti dostavljanje sodnijskih listin, istotako mora v prenešenem delokrogu dostavljati listine, ki se tičejo vojaščine, davka itd. Proti vsemu temu se ne da nič storiti.